

z vsakokratnim obtoženim. Tudi kronist, sodobnik čarovniških procesov Hans Fründ, je v čarovniških procesih v Luzernu poudaril spore med obtoženim in okolico kot sestavni del procesa. Na tej podlagi avtor ugotavlja, da so bili čarovniški procesi v prvi vrsti socialno konstituirani.

Vsekakor ostajajo čarovniški procesi še naprej kompleksen in problematičen pojem v evropski zgodovini, pričujoča knjiga pa je pomemben prispevek k njihovemu razumevanju.

Vinko Rajšp

DOROTHEA MC EWAN, A CATHOLIC SUDAN

DREAM, MISSION, REALITY. A STUDY OF THE ROMAN
CATHOLIC MISSION TO CENTRAL AFRICA AND ITS
PROTECTION BY THE HABSBURG EMPIRE FROM 1846 TO 1900
(1914), ROME 1987

Knjiga je zasnovana kot zgodovinski prikaz rimskokatoliških misijonov v Sudanu od ustanovitve apostolskega vikariata za Srednjo Afriko leta 1846 do prve svetovne vojne in obravnava delež habsburškega imperija pri pokristjanjevanju tega dela Afrike. Študija temelji v pretežni meri na arhivu avstrijskega konzulata v Kartumu in je bila najprej objavljena v nemščini (Habsburg als Schutzmacht der Katholiken in Ägypten, Kairo-London 1982). V predelani in dopolnjeni obliki sta jo v angleščino prevedla avtorica (po rodu iz Železnega/Eisenstadt, predavateljica na Misijonskem inštitutu v Londonu) in njen mož Ian Robin Allister Mc Ewan.

Avtorica pravilno ugotavlja, da je na nekdanje avstrijske ambicije v Sudanu treba gledati v širšem kontekstu kolonialnih interesov evropskih velesil. Avstrija si edina med njimi ni pridobila čezmorskih kolonij (če odštejemo nekaj neuspešnih poskusov); to je mogoče pripisati drugačnim ekonomsko-političnim razmeram in sorazmerno poznemu razvoju njene mornarice. Na afriški celini so se njena gospodarska in politična prizadevanja usmerila predvsem na Egipt. Potem ko je egipčanski vladar Mehmed Ali izbral svojo neodvisnost od turške porte in začel z vojaško ekspanzijo proti jugu, se je avstrijski interes razširil še na območje Sudana. V skladu z naziranjem, da je vera izraz civilizacijske, duhovne in s tem v dobršni meri tudi etnične pripadnosti, in v tekmi z islamom in protestantizmom si je avstrijska katoliška cerkev načrtovala svoje misijonarske cilje v Sudanu.

Ker je v zgodnji fazi evangelizacije »poganskih« nilotskih plemen sodelovala tudi skupina slovenskih misijonarjev in pomočnikov s Knobleharjem

na čelu, je pričujoča študija za nas še posebej zanimiva. Ignaciju Knobleharju in njegovi dejavnosti – od prihoda v Sudan (leta 1848) do smrti (1858) je namenjenih kar 40 strani (str. 17–56). Bralcu, ki je vsaj nekoliko seznanjem s slovensko literaturo o Knobleharju, pa knjiga poleg obilice dragocenih podatkov razkrije tudi nekatere pomanjkljivosti. Kot je omenjeno že v predgovoru (str. IV.), je raziskava glede na vire podatkov (arhiv nekdanjega avstrijskega konzulata v Kartumu z dopolnilnimi dokumenti iz arhivov na Dunaju, v Rimu, Veroni in Brnu ter obsežno literaturo) še vedno nepopolna in s tem marsikdaj enostranska. Med številnimi deli v seznamu literature tako ne najdemo Knobleharjevega opisa poti po Belem Nilu (omenjen je le njegov dnevnik s prvega obiska Gondokora leta 1849, ki ga hranijo v dunajski Nacionalni biblioteki). Predvsem pa manjka doslej najobsežnejši in najpopolnejši prikaz Knobleharjevega življenja, knjiga Franca Jakliča Igancij Knoblehar in njegovi sodelavci (druga, predelana izdaja, Buenos Aires 1955). Med pomembnejšo slovensko literaturo bi lahko uvrstili še knjižico Franceta Kotnika Misijonar Jernej Mozgan (Mohorjeva knjižnica 119, Ljubljana 1943). Vse to bi avtorici pomagalo pravilneje ovrednotiti znanstveno delo Knobleharja in drugih misijonarjev, ki so le mimogrede omenjeni. Razjasnilo bi tudi dileme o času prihoda misijonarjev v Kartum, Ryllove smrti itd., saj se podatki o tem pri različnih avtorjih razlikujejo, avtorica pa sama ne zna ugotoviti, kateri so pravi in kateri napačni. Prav tako bi lahko dodali informacijo o črnskih otrocih, ki so se s posredovanjem sardinskega duhovnika Olivierija šolali na Kranjskem (str. 60). Z uporabo slovenskih virov bi bilo mogoče bistveno dopolniti tudi seznam misijonarjev in drugih sodelavcev na koncu knjige. Nekatere nedoslednosti najdemo še v sicer zelo uporabnem seznamu osebnih imen in geografskih pojmov. Tako je npr. Knobleharjev pomočnik Janez Klančnik preimenovan v Jana (str. 176, 201), avstrijski generalni konzul Franz Kosjek pa se v imenskem indeksu pojavlja kot Gustav (str. 104, 201).

S temi pripombami nikakor ne želimo zmanjšati vrednosti obravnavane knjige, temveč le opozoriti na pomen slovenske literature in arhivskega gradiva tudi za tuje raziskovalce neevropske zgodovine. Pohvaliti je treba še slikovno opremo knjige s številnimi dragocenimi arhivskimi fotografijami in skicami.

Zmago Šmitek